

## ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК

ТНК здійснюють економічну, фінансову, торгову, технологічну, а на новому етапі і політико-соціальну взаємодію між країнами. Діяльність ТНК принципово змінює картину світу, і тому без урахування цього ми не можемо вивчати процеси, що відбуваються в сучасних економічних відносинах. Існують різноманітні, суперечливі підходи щодо оцінки діяльності цих гігантських економічних корпорацій, що не беруть до уваги національні кордони. Не можна оцінювати ТНК тільки негативно або позитивно [1].

Розміщуючи окремі частини і стадії відтворювальних процесів на території різних країн, ТНК являють собою найпотужніші угруповання корпоративного бізнесу, що діють у світових масштабах і відіграють провідну роль у посиленні міжнародної економічної взаємозалежності. Через структури ТНК протікають фінансові та товарні потоки, які є визначальними для розвитку світового господарства. Вищенаведене свідчить про актуальність теоретичного осмислення феномену транснаціональної корпорації, про необхідність його подальшого наукового дослідження.

Дослідженню діяльності ТНК присвячено достатню кількість робіт як у закордонній, так і у вітчизняній літературі. Серед зарубіжних авторів слід виділити Дж. Бейлі, Дж. Даннінга [2], Г. Кейвс [3], Г. Коуза, С. Майерса, С. Хаймера [4]. У вітчизняній літературі ця проблематика представлена працями А. Архипової, А. Астаповича [5], Г. Давтяна, А. Ковальнової, Д. Лук'яненко, Ю. Макогона [6], А. Наговіцина, А. Рогача [7], В. Рокоча [1].

Міжнародно-правове регулювання діяльності ТНК як на регіональному, так і на універсальному рівнях сьогодні ще далеке від бажаного, хоча вже є міжнародно-правові документи, які використовуються для регулювання діяльності ТНК [8, с. 220].

Важливу роль у регулюванні міжнародних правовідносин за участю ТНК відіграють країни Андської групи – субрегіонального торгово-економічного об'єднання, створеного в межах Латиноамериканської асоціації інтеграції. Андський пакт укладено у 1969 р. Болівією, Колумбією, Перу, Чилі (до 1976) та Еквадором [9, с. 29].

Декларація про міжнародні інвестиції та багатонаціональні підприємства від 21 червня 1976 р., Керівні принципи для багатонаціональних підприємств (що є додатком до цієї декларації) мають диспозитивний характер, хоча й містять такі принципи, як дотримання норм міжнародного права, підпорядкованість праву країни перебування, співробітництво з країною перебування [10, с. 101].

Певне значення надавалося Хартії міжнародної торговельної організації, яка була підписана в Баварії 1948 р. Вона як багатостороння угода була спрямована на захист закордонних інвестицій корпорацій, а також на здійснення контролю за діяльністю ТНК з боку урядів приймаючих країн [8, с. 221].

Діяльності ТНК стосуються також положення Кодексу іноземних інвестицій (його прийняли в 1970р. латиноамериканські країни – члени Андського пакту 1969р. – Болівія, Колумбія, Перу, Еквадор, Чилі). Контролює діяльність ТНК Комісія Картахенської угоди, яку було створено в межах зазначеної групи держав.

На вимогу країн, що розвиваються, у межах ООН в 1974р. було створено Міжурядову комісію ООН з ТНК та Центр з ТНК, перед якими було поставлено завдання створити Кодекс поведінки ТНК. Кодекс був спробою формалізувати підпорядкування діяльності ТНК певним правилам. У директивних принципах для транснаціональних корпорацій, прийнятих Організацією Економічного Співробітництва і Розвитку і 1976р., було сформульовано рекомендації щодо діяльності ТНК. Ці рекомендації у 1984р. були викладені у новій редакції.

Директивні принципи, зокрема, наголошують на необхідності дотримання податкового законодавства, правил конкуренції, необхідності публікації інформації тощо.

На розробку принципів діяльності ТНК були спрямовані підготовлений ЮНКТАД і прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН у 1980р. Комплекс узгоджених на багатосторонній основі принципів і правил для контролю за обмежувальною діловою практикою, а також резолюція №3514 XXX сесії Генасамблеї ООН «Заходи проти корупції, яка практикується ТНК та іншими корпораціями, їх посередниками та іншими причетними до справи сторонами».

Економічна і соціальна рада ООН (ЕКОСОР) схвалила зазначений проект і він одержав позначення Док. ООН Е/С. 10.1996.S.2. Зауважимо, що його норми мають рекомендаційний характер. У Кодексі збереглися ті положення, які формулювались у його проекті.

У межах СНД 6 березня 1998р. у Москві було підписано Конвенцію про транснаціональні корпорації. Верховна Рада України 13 липня 1999р. прийняла Закон № 921-XIV про ратифікацію цієї Конвенції.

На початковому етапі реформування економіки України в 1992р. був прийнятий Закон «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності», згідно з яким монополієм вважається становище, коли частка ринку, що контролюється певним підприємцем, перевищує 35%.

Пізніше цей Закон втратив чинність, а роль базового правового джерела антимонопольного регулювання став виконувати Закон «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001р. №2210-III, який трактує економічну конкуренцію як змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку.

Подальша діяльність транснаціональних корпорацій як в Україні, так і в світі вимагає удосконалення нормативно-правової бази, що регламентує діяльність ТНК.

Необхідність удосконалення багатостороннього регулювання діяльності ТНК обумовлюється об'єктивними обставинами: зрушення в розвитку продуктивних сил, що відбуваються від впливом НТП, збільшують необхідність подальшого розширення і поглиблення міжнародного поділу праці, інтернаціоналізації господарського життя; багатостороннє регулювання міжнародної торгівлі на міждержавному рівні збільшує вплив на умови здійснення торговельно-економічних зв'язків між країнами, їх обсяг, динаміку і структуру.

1. Рокоча В. Транснаціональні корпорації: навч. посіб. / В. Рокоча, О. Плотніков, В. Новицький. – К.: Таксон, 2001. – 304 с. 2. Dunning J.H. Location and the multinational enterprise: A neglected factor? / J.H. Dunning // *Journal of International Business Studies*. – 1998. – No. 29 (1). – Pp. 45–66. 3. Caves R.E. *Multinational Enterprise and Economic Analysis* / R.E. Caves. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press. – 1996. – 324 p. 4. Hymer S.H. *The multinational corporation and the international division of labor* / S.H. Hymer // In: Cohen R. B. et al. (eds.). *The Multinational Corporation: A Radical Approach. Papers by Stephen Herbert Hymer*. Cambridge University Press: Cambridge. – 1979. – 534 p. 5. Астапович А.З. *Транснаціональний капітал США в мировом хозяйстве* / А.З. Астапович. – М.: Наука, 1990. – 200 с. 6. Макогон Ю.В. *Інвестиційна привабливість України в умовах трансформації світового господарства* / Ю.В. Макогон, К.В. Лисенко // *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. – 2012. – Вип. 1. – Т. 1. – С. 7–26. 7. Рогач О.І. *Міжнародні інвестиції. Теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій* / О.І. Рогач. – К.: Либідь, 2005. – 720 с. 8. *Опришко В. Міжнародне економічне право: Підручник* / В. Опришко, А. Коста, К. Квінтано та ін.; за наук. ред.. В Опришка. – К.: КНЕУ, 2006. – 496 с. 9. *Опришко В.Ф., Ласківська Л.А. Міжнародне економічне право: Навч. – метод. посіб. для самост. вивч. дисц.* – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 148 с. 10. *Дахно І.І. Міжнародне економічне право. – 3-тє вид., перероб. і доповн.* – К.: центр навчальної літератури, 2006. – 272 с.